עד זומם. העיד בניסן והוזם בתשרי על עדות זו: **למפרע.** כל עדיות שהעיד מניסן ואילך פסולין שהרי משהעיד עדות זו הוא רשע: **מיכן ולהבא.** משהוזם: **חידוש הוא.** שנפסלין שניס בשביל שניס שאומרים עמנו הייתם דמאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא משעת חידושו ואילך איכא דאמרי רבא נמי כאביי סבירא ליה ומאי טעם קאמר מכאן ולהבא משום פסידא דלקוחות מאי בינייהו איכא בינייהו דאסהידו בי תרי בחד (ה) אי נמי דפסלינהו בגזלנותא ואמר ר' ירמיה מדיפתי עבד רב פפי עובדא כוותיה דרבא מר בר רב אשי אמר הלכתא כותיה דאביי (ו)והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם (ז)מומר אוכל נבילות לתיאבון דברי הכל פסול להכעיס אביי אמר (ח)פסול רבא אמר כשר אביי אמר פסול דהוה ליה רשע ורחמנא אמר אל תשת רשע עד ורבא אמר כשר רשע דחמס בעינן מיתיבי אל תשת רשע עד אל תשת חמס עד אלו גזלנין (ט)ומועלין בשבועות מאי לאו (י)אחד שבועת שוא ואחד שבועת ממון לא אידי ואידי שבועת ממון ומאי שבועות שבועות דעלמא מיתיבי אל תשת רשע עד אל תשת חמס עד אלו גזלנין ומלוי רביות תיובתא דאביי תיובתא נימא כתנאי (יא)עד זומם פסול לכל התורה כולה דברי רבי מאיר ר' יוסי אומר בר"א שהוזם בדיני נפשות אבל הוזם בדיני ממונות כשר לדיני נפשות נימא אביי כר"מ ורבא כר' יוסי אביי כר"מ דאמר אמרינן מקולא לחומרא ורבא דאמר כרבי יוסי דאמר מחומרא לקולא אמרינן מקולא לחומרא לא אמרינן לא אליבא דר' יוסי כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דר"מ אביי כר"מ ורבא עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא גבי עד זומם דממון דרע לשמים ורע לבריות אבל הבא דרע לשמים ואין רע לבריות לא והלכתא כוותיה דאביי והא איתותב ההיא רבי יוסי היא ותיהוי נמי ר' יוסי (יב)ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי שאני התם דסתם לן תנא כרבי מאיר והיכא סתם לן כי הא דבר חמא קטל נפשא אמר ליה ריש גלותא לרב אבא בר יעקב פוק עיין בה אי ודאי קטל ליכהיוהו לעיניה אתו תרי סהדי אסהידו ביה דודאי קטל אזל איהו אייתי תרי סהדי אסהידו ביה בחד מהנך חד אמר קמאי דידי גנב קבא דחושלא וחד אמר קמאי דידי גנב

קתא

רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל. תימה הא דאמר בפ' חזקת הבתים (נ"ב ד' לא. ושם) זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר כו' אמי אייתי סהדי דאהבתיה היא ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה וקאמר התם אוקי חזקה בהדי חזקה ואוקי ארעא בחזקת אבהתא ואמר רבא עדות מוכחשת היא והשתא מאי נפקא לן מינה כיון דאמר רבא מכאן ולהבא הוא נפסל ה"נ היה לו לומר למאי דאיתכחוש איתכחוש אבל לעדות של אבהתא שהיה קודם שהוכחשו לא וה"נ גבי הזמה קאמר רבא גבי טביחה ומכירה דהוזמו על הטביחה ולא על הגניבה למאי דאיתזום איתזום בהכחשה לא ס"ס וכ"ת דהתם מיירי שתוך כדי דבור הוכחשו והא מוכח אותה שמעתין דפרק מרובה (נ"ק דף עב: ושם) גבי טביחה ומכירה דאפילו תוך כדי דבור לא מיפסלי למפרע אליבא דרבא וי"ל כיון שאותם שתי עדיות בקרקע אחת הוי כעדות אחת כדמפליג התם אבל הכא אף על פי שהוחזקו שקרנין על הטביחה על הגניבה לא הוחזקו: **אין** לך בו **אלא חידושו.** משמע דהחידוש הוי ממה שאני פוסל את הרלשונים תימה דהתם (נ"ב דף לא:) קאמר לימא רבא דאמר כרב חסדא דאמר בהדי סהדי שקרי לומה לי ומפסלי שתי העדות אפי' בהוכחשו בעלמא דמכחשי אהדדי תרוויהו פסולי ואם כן מאי חידוש הוא גבי הזמה מי פסלינן עדים הרלשונים ויש לומר דלמאי דבעי למימר התם מעיקרא דרבא סבירא ליה דרב חסדא היינו לגיסא דפסידא דלקוחות וי"מ דהא דקאמר הכא חידוש לא אפסולא דקמאי קאי אלא אהכשירא דבתראי כלומר היה לנו לפוסלן כל שתי כיתות וכיון דאיכא חידוש לא ילפינן אף לגבי הפסול לפוסלן כלל הרלשונים למפרע וכי האי גוונא אמרינן פרק (גיד הנשה (חולין דף לט ושם) דלא ילפינן דטעם כעיקר מנשר בחלב משום דאיכא בו חידוש בהתירו דהא אי תרו ליה בחלבא כולי יומא שרי [ביכיול מדא שעה אסור]): **דאסהידו** בי תרי בחד ותרי בחד. וקשה לר"ת מדא דמאי קאמר דאסהידו בי תרי בחד ותרי בחד ומשום הכי איכא חידוש הא תרי כמאה ועוד דמאי קאמר דפסליהו בגזלנותא הא לא הוי מעין פלוגתייהו כלל דפליגי בהזמה ולא שייך איכא ביניייהו אלא מעין פלוגתייהו ועוד דעדים זוממין מבעי ליה לעיל למימר כיון דאמרת תרי בחד ותרי בחד ואמאי נקטו עד זומם וגרמה לר"ת דגרסינן דאסהידו תרי [בחד] ותו לא אלא הוזם כי אם האחד והשתא ניחא דלהכי נקטו לעיל עד זומם לשון יחיד וניחא נמי הא דמהני תרי המזימים טפי מההוא חד ולאו חידוש הוא וגרסינן נמי (ו)דפסליה בגזלנותא חידוש דאחד נפסל בגזלנותא והשני הוזם והשתא הוה מעין פלוגתייהו קאמ: **מאי** שבועות שבועות דעלמא. תימה ליתיא אביי לרבא מפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד:) דתנן ושכנגדו חשוד על השבועה ומטל וקא בעי למימר דאפי' שבועת שוא אלמא לא בעינן רשע דחמס מגו דחשוד אשבועת שוא דרע לשמים חשוד נמי אשבועת ממון דרע לשמים הוי רע לבריות וי"ל דלא דמי דהתם מן השבועה הוא רע לשמים ועכשיו כופר ממון לחבירו הוה ליה נמי רע לבריות הלכך מילתא שבועה לא יוהה דכבר רע לשמים הוא ובהאי שבועה נמי ליכא כ"א רע לשמים כדפרישית אבל הכא גבי עדות אע"ג דהוא רע לשמים משום שבועת שוא לא יעיד עדות שקר להיות רע לבריות [וע"ע תוס' שבועות מו: ד"ה ואפילו]:

ואלו דהוא קל פסול. כר' מאיר דאמר הוזם אפילו בדיני ממונות שהוא קל פסול בדיני נפשות שהוא חמור ורבא כר' יוסי דאמר מחומרא לקולא אמרי כשם שפסול לחמור כך הוא פסול לקל אבל מקולא לחומרא לא אמרינן ודחינן לא אביי דאמר כר' מאיר דקיי"ל הלכתא כתרוויהו ורבא אמר לך אנא דאמינא אפי' לר' מאיר ע"כ לא אמר ר' מאיר פסול אלא גבי עד זומם דממון דרע לשמים שעבר על לא תענה ורע לבריות שהעיד עליו והענישו ממון. אבל גבי אוכל נבילה להכעיס דרע לשמים שעבר על לא תאכלו כל נבילה בלבד הוא לא מיפסל ואסיקנא ואע"ג דעלתה בתיובתא לאביי הלכתא כוותיה. דהא מתניתא דאיתותב מינה לר' יוסי היא ובהא לית הלכתא כר' יוסי אלא כר' מאיר הואיל ותסם לן תנא כוותיה. כי הא דבר חמא קטל נפשא אמר ליה ריש (לקיש) גלותא לרב אחא בר יעקב עיין בדיניה אי ודאי קטל ניכהיוה כלומר יכו אותו בממונו ליכהיוה מלשון הכאה כך פירשוהו מקצת הגאונים דאמר' ליכהיוה יכה את עיניו ורוב חכמי הגאונים אמרו קונסין אותו ונוטלין את כחו ואת רוחו. אתו תרי סהדי ואסהידו דודאי קטל ואתו סהדי אחרינא אסהידו בחד מהני

מסורת הש"ס

(ה) ב"ק עב:, ב) ב"מ כב: ב"ק עב. קידושין נב., ג) [בס"ת: משומן], ד) [תוספ' מכות פ"ח], ה) [עירובין מו:], ו) בס"ת: משומה, ז) [כל פרושים הללו בערוך ערך כהה גן], ח) [נ"ל כל הבשר קמ.], ט) [ועי' תוס' מו"ק מ. ד"ה נפקא ליה], י) [נ"ל ופסליה],

תורה אור השלם

1. לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס:
שמות כג א

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אין וכו' ובבישול חדא שעה אסור. עיין מו"ק דף מ תוס' ד"ה נפקא ונגלרים דף ל ע"ש תוס' ד"ה חידוש. ולא זכיתי להבין דהתם שייך לומר כיון דדיעא דבשר בחלב חידוש לקולא לא יפרי מייה שום דבר דלגמא גם התומרא דטעם כעיקר הוא חידוש רק בבשר בחלב אבל הכא הא פסולים דהרלשונים לא צריך למילף כלל מהזמה אלא דמסברא הוא כמו כל שני כתי עדים המכחישים. וכ' יפיר עיני:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כי תרי בחד ותרי בחד מי נמי: (ב) רש"י ד"ה אליבא וכו' ר' יוסי מממון לנפשות: (ג) ד"ה כי פליגי וכו' למילתיה הס"ד ולתמ"כ מ"ה ההיא דקתני:

מוסף רש"י

למפרע הוא נפסל. העיד בניסן והוזם על עדות זו בתשרי, כל העדיות שהעיד בינתים פסולות, דמשעה שהעיד עדות זו נפסל (נ"ק עב:). משום פסידא דלקוחות. שהתמיהו על שטר מכירה בינתים (שם עג.). מאי ביניייהו. בין הני תרי לגיסא לרבא (שם). בי תרי בחד. עמנו הייתם, ותרי אחריני לחד, דליכא חידושא (שם). בגזלנותא. שלא הוזמהו אלא העידו שניס על אלו שהן גזלנין, והכא ליכא למימר סמוך אחני, דהא מילתא אחריתא היא (שם). ביע"ל קג"ם. פימני שמועות הן וזו אחד מהן, עד זומם (שם) פימני הלכות הן שנאלקו בהן אחרי ורבא ובכל מקום הלכה כרבא חוץ מאלו (קדושין נב.).

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"י מהל' עדות הלכה ד סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף ח:
מג ב ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' כ:
מד ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
מה ו מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ח:

רבינו חננאל

ואמר טעמא מאי משום דסברי מצוה קא עבדינן והאי דשמתינהו להו כי היכי דליהוי להו כפרה. מכלל דהני דמשמתי בדבר עבירה אי לקו פסולין הן: **אתמר** עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל מעידנא דאסהיד הוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד פ' כגון שהעיד בב"ד בר"ח ניסן והוזם בתשרי כל עדיות שהעיד מניסן כולן פסולין ואם היא עדות בשטר בב"ד משהוחזק השטר בב"ד מאותו היום נפסל העד אע"פ שאחר זמן באו העדים שפסלוהו והלכתא כאביי בהא: וכבר פירשנוהו באר היטב בפ' מרובה מדת תשלומי כפל. מומר אוכל נבלות לתיאבון כלומר אכל נבילה לתיאבון אכילת בשר (לתאות בשר) דברי הכל פסול לעדות דאמרינן כשם שבתאותו לאכל בשר עבר על לא תאכלו כל נבילה כך בתאותו לדבר אחר יקח ממנו ממון ויעבור על לא תענה ברעך עד שקר אבל האוכל נבילה להכעיס בוראו. אביי אמר פסול הוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד רבא אמר כשר רשע דחמס בעינן מיתיבי אל תשת רשע עד אל תשת חמס עד. אלו הגזלנין ומלוי ברבית והמועלין בשבועה מאי לאו אפילו שבועת שוא דליכא חמס וקשיא לרבא. ושינן לא אידי ואידי שבועות דממון כלומר שכפר בו ממון ונשבע לו ואמאי תני שבועות ליתני והמועל בשבועה ופרקי' שבועות דעלמא כלומר שבועות שנשבעין זה לזה והאי שנויא לאו דסמכא היא דגרסינן בגמ' (בשבועות מ"ה ע"א) ושכנגדו (ה) חשוד על השבועה ואפי' שבועת שוא. ואסיקנא שבועת שוא וכל דומי לה פסולין לשבועה ולא אשכחנן כי האי גוונא כשר לעדות ת"ש אל תשת רשע עד אל תשת חמס עד אלו הגזלנין ומלוי ברבית ועלתה תיובתא לאביי ואע"ג דאיתותב הלכתא כוותיה דקיימא לן הלכתא כאביי ביע"ל קג"ם מ' הוא מומר אוכל נבילות להכעיס וע' הוא עד זומם. לימא חלוקת אביי ורבא כתנאי אביי כר' מאיר ורבא כרבי יוסי דתניא עד זומם פסול לכל התורה כולה דברי ר' מאיר א"ר יוסי בד"א שהוזם בדיני נפשות אבל הוזם בדיני ממונות כשר בדיני נפשות לימא אביי דאמר אפילו רשע דלאו דחמס

(ה) ועי' תוס' כתן ד"ה מאי ובשבועות שם דתי' לקושיא הלזו.

ואלו הן הקרובין וכו׳ ובניהם וחתניהם. ובניהם ותמניהם לא קאי רק להנך קרובים דמפרש במתני׳ בהדיא כגון אחי אביו ואמו אבל להנך דנפקי מכללא לא קאי כגון בניו וחתניו דידיה אינם פסולים להנך אי לאו הוו בכלל הנך קרובים ותדע דהא בנו כשר הוא לאחי אביו לתנא דמתני׳ דהא הוי שלישי בראשון כדאיתא בגמרא (דף כח.) והקשה בקונטרס אמאי תנא מורגו הא נפיק מבעל אמו ואי לאשמועינן לבדו הא נמי פשיטא כדפ״ל דבניהם וחתניהם לא קאי להנך דנפקו מכללא ותירץ דאין התנא מושם זה דאכתי איכא [ט]שם קרובים דאמו מכללא ואפ״ה תני להו בהדיא כגון אחי אביו נפיק מכללא דאחיו ובנו וכו׳ וקשה ליתני נמי בן אחי אשתו כמו אינך ומיהו מאחנו איכא למימר דשפיר הוה (תני) [אתן] מוחתניהם דכ״ש דפסול לאחיו אבל מ״מ בן אחי אשתו קשה אלא נראה דכולהו איצטריכו אי משום אינהו גופייהו אי משום בניהם וחתניהם והשתא הא ק״ל מחורגו וי״ל דתנייה לאשמועינן דהוי לבדו ולא בנו ואמנו ואע״ג דבניהם וחתניהם לא קאי להנך דאמו מכללא כדפרישית מ״מ בחורגו איצטריך דסד״א כיון דחורגו כבנו ובן הבן פסול כדאיתא פרק יש נוחלין (ב״ב דף קכח.) אימא דה״ה בן חורגו קמ״ל ואפי׳ למר בר רב אשי דמכשר בתא דאבא דהיינו בן הבן איכא למימר דמהכא הוא דיליף לה אבל בן אחי אשתו לא צריך למהדר ולמיתנייה כלל כיון דמפיק הוא מכללא אי לאשמועינן דהוא לבדו פסול ולא בנו ואמנו כמו בחורגו הא פשיטא דמהיכא אימר ועוד דלא עדיף בן אחי אשתו מבן אחיו ובן אחיו ובניו [ט] ואמנו כשרין לו כדאתי גבי כולהו ובניהם משמע ולא בני בניהם: **אלו** הן הקרובים וחורגו לבדו.

פי׳ לא בנו ולא אמנו והקשה רש״י אמאי נקט חורגו הא נפיק מכלל דבעל אמו ואין לומר דנקטיה משום לבדו לאשמועינן דבנו כשר ולא הוה אמינא דאמינא אי טפי והא אמרינן דבניהם וחתניהם לא קאי אלא למבואים דכתיבי במתני׳ ולא קאי להני דנפקי מכללא שהרי בנו לאחי אביו כשר לתנא דמתני׳ דהוי שלישי בראשון כדאיתא בגמ׳ ותירץ רש״י דכולהו נמי אחיא מכללא כגון אחי אביו מכללא דאחיו ובנו בר מבן אחי אשתו דמפיק מכלל דבעל אחות אביו ואמנו נפקא מכלל דאמו ואפ״ה תני להו שאינו מקפיד בזה ולא הוה ידע דא״כ אמאי לא הדר ותני הכי דאמו מכלל דבעל אחות אביו על כן נראה לומר דכולהו איצטריכא דאחי אביו אע״ג דאיהו גופיה אחי מכללא דבן אחיו מ״מ בנו ואמנו לא נפקי מכללא וכן אחי אמו ובעל אחותו אף ע״ג דבנו אחי מכללא [ט] (דבעל) אחי אמו מ״מ איהו גופיה לאו מכללא אחי ואמא לאשמועינן דבעל כאשתו וכן כולם איצטריכו אי משום אינהו גופייהו אי משום בניהם וחתניהם: (ז״ה הדבו״ר נראה לי מיות״ר) מאי מאי להפוכי בזכותיה: **גמ׳ לא יומתו.** שני אחות בעדות בניהם ועל כרחין הני שני אחות באחין קא מישתעי שהן קרובין מן הכל דבאב ובנו לא מצי למימר דאם כן לא הוה קרי להו אחות דאב ואב בן אבי ולקמן מפרש טוליה מינה: **כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם.** ונפרעין מהן עונותיהן ועון אבותיהם: **אין באחיו.** אין בשביל אחיו: אשכחן

להעיד שקר משום אינה ואהבה. ודווקא בעדות פליגי אבל בדין מודו ליה דבגן דפסול לו לדון דכיון דאסי ליה לא

עין משפט נר מצוה

מז א ב מיי׳ פי״ח מהל׳ סנהדרין הלכה יח:
מז ג מיי׳ פי״ט מהלכות עדות הלכה ד סמג לאוין ריל טוש״ע מ״מ סי׳ לד סעיף יט:
מח ד מיי׳ פי״ג מהל׳ עדות הלכה ח סמג לאוין רטו טוש״ע מ״מ סי׳ לג סעיף ב הכל שם ע״ש:
מט ה מיי׳ שם פי״ל הלכה ח סמג שם טוש״ע מ״מ שם סעיף יב:
נ ו מיי׳ שם פי״ג הלכה טו סמג שם טוש״ע שם סעיף ח:

רבינו חננאל

סהדי חד אמר קמאי דידי גנב קבא דחושלא וחד אמר קמאי דידי גנב קתא רכוריא אמר רב אחא בר יעקב הא ר׳ יוסי דאמר הוהם בדיני ממונות כשר בדיני נפשות וקי״ל ר׳ מאיר ור׳ יוסי הלכה כר׳ יוסי. א״ל רב פפי הני מילי היכא דלא סתם לן תנא כר״מ הכא סתם לן תנא כוותיה דתנן בראש השנה (בספ״ק) אלו הן הפסולין המשחק בקוביא ומלוי ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית ועבדים זה הכלל עדות שאין האשה כשרה לה אף הן אינן כשרין לה. מני הא אלימרא ר׳ יוסי והא איכא עדות דדיני נפשות שאין האשה כשר׳ לה ואלו כולן כשרין לה דהא ר׳ יוסי [אמר] כל מי שפסול מחמת ממון כגון אלו הגזלנין והחמסנין וכיוצא בהן כשר הוא בדיני נפשות אלא לאו משנה זו ר׳ מאיר דאמר אפילו מי שפסילותו מחמת ממון פסול הוא בכל התורה כולה וזו ששנינו במסכת נדה פרק בא סימן כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות ויש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות. אוקימנא בפסול יוחסין כגון ממזר וגר שכשירין לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות דבעינן ונשאו אחך כדומין לך: **מתני׳** אלו הן הקרובין אחיו ואחי אביו ואחי אמו ובעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו כו׳. א״ר יוסי זו משנת ר׳ עקיבא אבל משנה ראשונה דודו וכן דודו וכל הראוי ליורשו וכל הקרוב לו באותה שעה כו׳. מנא הני מילי דת״ר לא יומתו אבות על בנים מה ת״ל אם ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים הרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו אלא מה ת״ל לא יומתו אבות על בנים לא יומתו אבות בעדות בנים ובנים לא יומתו בעדות אבות כגון עשו ויעקב לא יומתו בעדות אליפז וראובן ולא ראובן ואליפז בעדות עשו ויעקב אשכחן עדות אבות לבנים ועדות בנים לאבות וכ״ש יעקב ועשו להדדי שעדותן בטלה.

מסורת הש״ס

א) דבורטיא א״ל מאי דעתיך כר׳ מאיר רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ורבי יוסי האמר הוזם בדיני ממונות כשר לדיני נפשות אמר ליה רב פפי הני מילי היכא דלא סתם לן תנא כרבי מאיר הכא סתם לן תנא כרבי מאיר ממאי אילימא מהא דתנן **ב)** כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות מני אילימא רבי יוסי היא הא איכא עד זומם דממון דכשר לדיני נפשות ופסול לדיני ממונות אלא לאו רבי מאיר היא ממאי דילמא בפסולי יוחסין קאי דאי לא תימא הכי סיפא דקתני **ג)** יש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות אמאי אינו ראוי דאיתזם בדיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות והא דברי הכל פסול הוא אלא בפסול יוחסין קאי ה״נ בפסול יוחסין קאי אלא הכא קא סתם לן תנא דתנן **ד)** אלו הן הפסולים המשחק בקוביא ומלוי ברבית **ה)** ומפריחי יונים וסוחרי שביעית **ו)** והעבדים זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אין כשרין לה מני אילימא רבי יוסי והאיכא עדות בדיני נפשות שאין האשה כשרה לה והן כשרין לה אלא לאו רבי מאיר היא קם בר חמא נשקיה אכרעיה וקבליה לכרגיה דכולי שניה: **מתני׳** **ז)** ואלו הן הקרובין **ח)** אחיו ואחי אביו ואחי אמו ובעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו ובעל אמו וחמיו וגיסו הן ובניהן וחתניהן וחורגו לבדו א״ר יוסי זו משנת רבי עקיבא אבל משנה ראשונה דודו ובן דודו וכל הראוי ליורשו וכל הקרוב לו באותה שעה **ט)** היה קרוב ונתרחק ה״ז **י)** ויש לו בנים ממנה הרי זה קרוב האוהב והשונא אוהב זה שושבינו שונא כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה **יא)** א״ל לא נחשדו ישראל על כך: **גמ׳** מנהני מילי דת״ר **יב)** לא יומתו אבות על בנים מה ת״ל אם ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות הרי כבר נאמר **יג)** איש בחטאו יומתו אלא לא יומתו אבות על בנים **יד)** בעדות בנים ובנים לא יומתו על אבות בעדות אבות ובנים בעון אבות לא והכתיב **טו)** פוקד עון אבות על בנים התם **טז)** כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן כדתניא **יז)** ואף בעונות אבותם אתם ימקו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם אתה אומר כשאוחזין או אינו אלא כשאין אוחזין כשהוא אומר איש בחטאו יומתו הרי **יח)** כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן ולא והכתיב **יט)** וכשלו איש באחיו **כ)** איש בעון אחיו מלמד שכולן ערבים זה בזה התם שהיה בידם למחות ולא מיחו

כא) כר׳ מאיר. דכיון דחשידי אממון חשידי אעדות נפשות: **כל הראוי לדון כו׳.** ומוקמא לה בחשודין: **אלא לאו רבי מאיר.** דאמר כיון שהוחזק לממון פסול לעדות נפשות הלכך לא משכחת לה כשר לנפשות דליהוי פסול לממון: **כפסול יוחסין.** לנפשות בית דין מיוחסין בעינן כדתני רב יוסף (לקמן דף לו:) כשם שבית דין מנוקים בלדק שנאמר בלדק תשפוט **כב)** כך ב״ד מנוקין מכל מום שנאמר **כג)** כולך יפה רעיתי ומום אין בך: **דאי לא תימא הכי.** דגבי יוחסין קאי אלא בחשודין אוקמת ליה: **ראוי לדון דיני ממונות.** בתמיה והא דברי הכל פסול הוא: **אלא כפסול יוחסין קאי.** כגון גר וממזר דכשרין לדון דיני ממונות ופסולין לדון דיני נפשות: **ונשקיה לכרעיה דרב פפי.** שהיפך בזכותו: **וקבליה לכרגיה דכוליה שניה.** להגילו כל ימיו ממנת המלך: **מתני׳ אחיו ואחי אביו ואחי אמו.** הן ובניהן ילפינן מקראי בגמרא: **בעל אחותו.** כאחיו הוא דילפינן (כח:) בעל כאשתו. ובנו דהוה ליה בן אחותו כבן אחיו. וילפינן בגמרא **כד)** קרובי האם בקרובי האב: **בעל אחות אביו.** כאחי אביו: **בעל אחות אמו.** כאחי אמו: **ובעל אמו** גרסי׳ בהדייהו: **וגיסו.** בעל אחות אשתו: **וחורגו.** בן אשתו: **לבדו.** ולא בנו ואמנו. ואי קשיא לך כיון דתנא בעל אמו בעל אמו בעל לו ממילא ידענא דהוא נמי פסול לבעל אמו למה לי למיתני חורגו אי משום דאתא לאשמועינן לבדו ליתמוק מיניה וכל כמה דלא תני ליה מכללא דבעל אמו לא משמע אלא הוא לבדו לא מיקמי דכל הנך דמשמע מכללא מיתני במתניתין בהדיא. כגון אחי פסול לי ואני לו דתנא נמי אחיו ובנו פסול לי ואני לו דתנא אחי אביו ובמתני׳ תני לה אחי אבי פסול לי ואני לו שאני בן אחיו והא תנא ליה אחיו ובנו בן אחי אבי פסול לי ואני לו שאני בן אחי אביו. אחי אמי פסול לי ואני לו שאני בן אחותו ותנן במתניתין בעל אחותו הוא ובנו דהיינו בן אחותו. בן אחות **כה)** אמי פסול לי ואני לו שאני בן אחות **כו)** אמו ותנן במתני׳ בעל אחות אביו ובנו דהיינו בן אחות אביו. בעל אחותי פסול לי ואני לו שאני בן אחיו ותנן במתני׳ אחיו. ובנו כולהו כי מעיינת להו משכחת להו בהדיא בר מבן אחי אשתו דמפיק מכלל בעל אחות אביו ואמנו דמפיק מכלל דאמו דלא מיתניא בהדיא: **וכל הראוי ליורשו.** דהיינו קרובי האב אבל קרובי האם כגון אחי אמו כשר לו שהרי אינו ראוי ליורשו דתנן (ב״ב דף קח.) אחי האם מנחילין ולא נוחלין אבל הוא פסול לאחי אמו שהרי מעיד זה ראוי ליורשו וגיסו נמי כשר להעיד לו שאינו ראוי ליורשו: **באותה שעה.** שהוא בא להעיד או שראה העדות: **היה קרוב.** כגון אחנו שראוי ליורשו: **ונתרחק.** שמתה אשתו קודם שראה עדות זו: **שושבינו.** פסול לו בימי חופתו: **לא נחשדו ישראל על כך.** פסולי לאחיותם הוא, ק״ו מאשה כדאמרן בב״ק (פח ר״ה כב.).

כב) ובערוך פי׳ מקדא ו״ל רוחמא עכ״ל), **כג)** נדה מט: לקמן לו: [קידושין עו:], **כד)** לעיל כד: ר״ה כב. עיריובין פב., **כה)** [בסה״מ גרים אחיו], **כו)** ל״ל אם יש, **כז)** [ב״ק פח.], **כח)** ברכות ז., **כט)** מ״מ כשאינן מוחזקין נאמר ומה אני מקיים אף בעונות אבותם אתם ימקו, **ל)** שביעות לט., **לא)** [ויקרא יט], **לב)** [שיר השירים ד], **לג)** [לקמן כח.], **לד)** ל״ל אחי, **לה)** ל״ל אחיו, **לו)** שם. רש״ל, **לז)** [אולי י״ל אחיו], **לח)** וכו׳ ל״ל בניו, **לט)** רש״ל מ״ר,

---

תורה אור השלם

1. לא יומתו אבות על בָּנִים וּבָנִים לא יומתו עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: דברים כד טז
2. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
3. וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמַּקּוּ: ויקרא כו לט
4. וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי חָרֶב וְרֹדֵף אֵין וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: ויקרא כו לז

מוסף רש״י

כל הראוי לדון דיני נפשות. כל שכן שהוא כשר לדיני ממונות (נדה מט:). **אלו הן הפסולים.** לדון ולהעיד (לעיל כד:) לכולן נזלנין מדכריהן הן דאסמכתא לא קניא ומגזל גזיל ליה (עירובין פב.) וכולן מעין גזלנין הן והתורה אמרה אל תשא רשע עד וכ״ש דיין (לעיל כד.). **המשחק בקוביא.** תמיכות של עצם שמשחקין בעכרבן ואמור הכגן אסמכתא לא קניא והרי הך גזלנין מדכרגן, דמלאוייתא אינו קרוי גזלן אלא החוטף מיד אים, דלכתיב (ש״ב כב) ויגזול את החנית מיד המצרי (ד״ה כב.). **והמלוה ברבית.** לאו גזלן לאוייתא הוא למפליה משום אל תשא עד חמס, דהא מנפשיה יהיב ליה (שם). **ומפריחי יונים.** הייט נמי כגון קוביא, אי תקדמיה יונך ליוני (שם). **וסוחרי שביעית.** עוסין בתורה בפירות שביעית, דהתמנא אמר לאכלה ולא לסחורה, ולפי שנחשדו כל אלו לעבור על דת מתמנה ממון, הצרכום להיות מעידים שקר על ידי ממון ושוחד (שם) אי: דהתמנא אמר לאכלה ולא לסחורה חה שחומד ממון לעבור עבירה על המצוה רשע הוא והתורה אמרה אל תשא רשע עד (עירובין פב.) הואיל ותימוד ממון מעביריו על דברי תורה הוה ליה כרשע דחמס ופסול לדון ולהעיד, שנוטה אחר הבצע (לעיל כד.). **והעבדים.** פסולי לאוייתא הוא, ק״ו מאשה כדאמרן בב״ק (פח ר״ה כב.).

אשכחן אבות לבנים. לאובן בן שמעון דהיינו אחי אביו: **ובנים לאבות.** בן שמעון לראובן דהיינו בן אחיו. וכל שכן אבות להדדי דהא בנים מכח דידהו קא אתו ואימעיטו להו מהאי קרא אחיו ואמאי אביו: **בנים להדדי מנלן.** דקתני במתני' בן אחי אביו פסול לו: **ליכתוב לא יומתו אבות על הבן.** דכיון דכתיב אבות שני אחים משמע ועל הבן הוי משמע בנו של כל אחד ואחד הוי פסול לשניהם: **לעלמא.** שיהו שניהם קרובים פסולין להעיד על אדם מן השוק: **בעדות אחיו.** דאי לאו דאסקיה אהי קרובו בהדיה לא הוה מיקטל נמצא בנים מתים זה על זה: **שלשה אחים ואחד.** מן השוק עם כל אחד ואחד מעידים על אכילת שני חזקה של קרקע של אדם מן השוק ומעיד אחד מן האחין והבא מן השוק על שנה ראשונה ואחד מן האחין והבא מן השוק על שנה שניה והשלישי על השלישית והרי אלו שלש עדיות והמחזקה קיימת ולא אמרי' עדות אחת היא והרי העדים קרובים אלא ג' עדיות נינהו דאשמעת דקא מסהיד אהי לא מסהיד אהי: **וכן עדות אחת להזמה.** דעד דמתזמי כולהו לא משלמי ממונא דהא לא הוה מתוקמא בידא דלוקח אלא בסהדותא דכולהו: **אלא הזמה מעלמא קא אתי להו.** ע"י המזימין אותן הן משלמים ולא זה על יד זה: **הוה ליה שלישי בראשון.** בני שלישי הוא ואחי אבא ראשון דאבא ואחיו ראשונים ואני שני ובני שלישי ואמר רב דשלישי לא יעיד בראשון: **ואנן.** במתני' שני בשני ושני בראשון תנן אבל כולי האי לא פסיל מתני': **שני בשני.** כגון אחי אביו ובנו אחי אבא לי ואני לו הרי ראשון בשני ושני בראשון בן אחי אבא לי ואני לו הרי שני בשני אבל בני לאחי אבא לא תנן: **מאי חפנו דקתני מתני'.** אחי אביו ובנו ואחינו האי אחינו דמתני' אבנו קאי דהוה שלישי האי אחין. ולקמן פריך ס"כ הוה שלישי בשני: **אגב אורחיה.** דבעי לאשמועינן שלישי פסול נקט אחין בנו דאשמועינן נמי בעל כאשתו: **שמנה אבות.** עם בניהם ואחיהם הוו כ"ד. אע"ג דבמתני' תשעה תנן בר מחורגו אחין בן ואחין עמו (לקמן ד) פריך להו: **תלתין ותרתין.** ח' אבות וח' בנים וח' אחיהם וח' בני בנים. ואע"ג דאיכא תו ח' אחיהם שם אחות אד קרי ליה: **ואמאי קרי ליה.** רב לאחינו דמתני' אחין בנו כיון דאחין לא הוי מזרעו ומעלמא אתי כדור שלישי חשיב ליה רב והלכך בני נמי לאחי אבא דהוי שלישי בראשון פסול. ואיכא לאקשויי לרב כיון דאמר אחין כדור אחר דמי אמאי פסול אחינו לאחי אבא הוא ליה רביעי בראשון אלא מילתא אחריתי אקשי ליה עד דאפקיה מהאי טעמא לגמרי: **אי הכי.** דאחין נמי כדור אחר דמי וקתני מתני' אחין אחי אבא פסול לי הוה ליה שלישי פסול להעיד בשני ורב אכשר שלישי בשני דקאמר אף אני לא אעיד לו אני ובני אבל בני לבנו יעיד: ה"ג **אלא רב דאמר כר"א.** ולעולם אחין לאו כדור אחר דמי ורב דפסיל שלישי בראשון כר' אלעזר דאמר שלישי בשני פסול וכ"ש שלישי בראשון ומיהו לית הלכתא כוותיה דאמרינן בית נוחלין (ב"ב ד' קכח.) דשלישי ה) בראשון כשר והלכתא כוותיה דרב מדבתראי) הוה: **כן בנו של אחי אבא.** לדידי הוי שלישי בשני ורב שלישי בראשון נפקא ליה מדכתיב בנים [דברים כד] הוו שנים: **וי"ו לרבות בני בנים.** דפסולין לאבות דהוה שלישי בראשון: **רבי אלעזר.** כרב סבירא ליה דוי"ו לרבות אחא ודרים על בנים למימר דכל דפסילי לאבות פסול לבנים הלכך כי היכי דג' בראשון פסול שלישי בשני נמי פסול: **ופנא חונא.** תנא דידן כמו אבונא אמונא: אחין בעל אחותי פסול לי ואני לו שאני אחי אמותו ואני לאחין בעל אחות אבי בן אחי אמותו אני. ולאחין בעל אחות אמי בן אחות אמותו אני. מילתיה דרב נאמן מאחיהן דקתני מתני' יליף וכן מילתיה דרב אשי מאחיהן דאחיו ואחי אביו ואחי אמו שפסולין לו והוא להם הוי אחיו לגבייהו אחי אמיו ובן אחי אמיו ובן אחות אמיו:

גוילי

מאי חתנו דקתני מתני' חתן בנו. תימה א"כ מתני' דקתני גיסו וכנו וחתנו היינו חתן בנו אלמא חתן בן אחות אשתו פסול הא אפי' חתן בן אשתו כשר דקתני מורגו לבדו וי"ל דכיון דחתנו הוי חתן בנו איכא למימר דמורגו לאו למעוטי בן מורגו וחתן מורגו אלא אתא למעוטי בן בן מורגו וחתן בן מורגו: **שמונה** אבות שהן כ"ד. איכא טובא דאחא ניהו אלא לפוס ריהטא דמתני' קחשיב:

תלתין ותרתין הוו. הא דלא קאמר ארבעים הוו הס ובניהם וחתניהם וחתן בניהם ובני בניהם משום דלא קתני להו בהדיא במתני' אי נמי שם אתנות חד הוא: ה) (תלתין ותרתין הוו. פי' הקונטו' דחתן בניהם לא חשיב דשם אתנות חדא הוא וי"ל אומר דבני בניהם לא חשיב משום דלא קתני להו בתחילה):

כיון דמעלמא אתי כדור אחר דמי. פ"ה והא דלא אקשי' ליה לרב כיון דאמרת כדור אחר דמי אמאי פסול אחנו לאחי אביו הוה ליה רביעי בראשון משום דקשיא ליה מילתא אחריתי והקשה הר"ר יוסף אחי הר"ף להר"ף דאמאי לא אקשי לרב דאכשר ג' בשני דקאמר אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו ואחנו ואחנו כדור אחר דמי א"כ פסול שלישי בשני ותירץ הר"ף אה"נ דהוה מצי לאקשויי הכי אלא משום דאקשי ליה מילתא אחריתי לא איכא אדעתיה דהכי נמי תירץ בשיטת הקונטרס: **רב** דאמר בר' אלעזר. אומר ר"ת דכן הלכה דשלישי בראשון פסול כדמוכח בפ' יש נוחלין (ב"ב ד' קנח: ושם) דשלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא הלכה שלישי בשני כשר ומשמע הא בראשון פסול ואמר התם ה) דהכי הלכתא וירושלמי נמי אמרי' משה מהו להעיד באשת פנחס ואמר ר' יוחנן כשר ומדנקט אשת פנחס משמע דלפנחס לא יעיד דהוה שלישי בראשון והא דלא אמרינן אשה כבעלה כי הכא באשת מורגו משום דהתם איתפלג דרא:

גיסו

נא א מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ח סמג עשין מז [טוש"מ מי' לח]:
נב ב מיי' שם פכ"ח הלכה ז [טור שם וטוש"ע מ"מ סי' קמה סעי' הן]:
נג ג ד מיי' פי"ג מהל' עדות הלכה טו סמג לאוין רטו טוש"ע מ"מ סימן לג סעיף יוד:
נד ה ו ז ח מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:

תורה אור השלם

1. לא יומתו אבות על בָּנִים וּבָנִים לא יומתו עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: דברים כד טז
2. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כְּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כד כב

רבינו חננאל (המשך)

ונביהון בנו ועשר חתנו לא יעידו לי. אף אני יעקב וראובן בני ושכם חתני לא נעיד לו ואקשינן אמאי והא ראובן שלישי הוא כי הוא בן יעקב בן יצחק וישמעאל דהוא ראשון שהוא ויצחק אחים והן ראשונים וראובן לישמעאל יבא שלישי בראשון ולא שנינו במשנתנו שהן פסולין אלא הן ובניהן שני בראשון ושני בשני שלישי בראשון לא תנן שהוא פסול. ושקלינן וטרינן ודברים פשוטין הן. ואסיקנא רב במשנת ר' אלעזר אמר דתניא ר' אלעזר אומר כשם שאחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו כו'. ואקשינן והא רב אכשר שלישי בשני. ופרקי' רב סבר לה כוותיה בהא דתני אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו ופליג עליה בחדא דרב סבר שלישי בשני כשר וכך הלכה ור' אלעזר אומר כך בן אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו כלומר שלישי בשני פסול ולית הלכתא כוותיה מאי טעמא דרב דייק וכנים כלומר ובנים שהבנים בלבד פסולין כמו אבותם ולמעלה מהן כשר דדייק ר' ור' אלעזר אמר מדלא כתיבי לא יומתו אבות על בנים אלא ובנים שמעינן מינה כי בנים כאבות מה אבות הן ובניהן פסולין אף בניהן הן ובניהן פסולין זה דור שלישי. אמר ר"נ אחי חמותי לא יעיד לי ובן אחי חמותי ובן אחות חמותי לא יעיד לי. פי' אחי חמותי הוא חתן בעל אחותי בן אחי חמותי הוא חתן בעל אחות אביו בן אחות חמותו הוא חתן בעל אחות אמו וזהו ששנינו בעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו הן ובניהן וחתניהן (ובן) אחי חמיו בן אחי חמיו בן אחות חמיו הוא חתן אחיו בן אחי חמיו הוא חתן אחי אביו בן אחות חמיו הוא חתן אחיו בן אחי חמיו הוא חתן

מסורת הש"ס

ה) מכות ה: [ע"ש תוספתא סנהדרין פ"ו], ב) ב"ב ט:, ג) [מכונות לג. ב"ק פ"ג:], ד) [ע"כ], ה) [ל"ל בשני], ו) [עיין רש"ל ורש"ס], ז) רש"ל כתב זה הליטור מיותר, ח) [שם:],

מוסף רש"י

עד שיזומו שניהן. דכתיב והנה עד שקר העד, ואמר מר (סוטה ג:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד (מכות ה. ובע"ז חגיגה טז:). שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן. דהיינו אח לשנה אח לשנה ואחד עם האם, שאותו אחד מעיד עם כולן (רשב"ם ב"ב נו:). הרי אלו ג' עדיות. ולהכי כשר עדותן, דאשמעת דקא מסהיד אהי לא קמסהיד אהי ואין כאן שני עדים קרובים בעדות אחת (שם). והן עדות אחת להזמה. שאם החמו משלשין ביניהן וגם אין ניזומין עד שיזומו כולן (שם).

רבינו חננאל

בנים להדדי כגון ראובן ואליפז להדדי מנא לן ופשטינן אם כן ליכתוב לא יומתו אבות על הבן אמאי כתב בנים ללמד שאפילו בנים להדדי עדותן בטלה. בנים לעלמא מנא לן כגון עדות ראובן ואליפז לעלמא שעדותן בטלה. וכא רמי בר חמא למיפשטה מעדים זוממין וכא רבא ודחה מהא דתנן בפ' חזקת הבתים ג' אחים וא' מצטרף עמהן כו' ופשטה הכי אם כן דבנים לעלמא כשרין הן לכתוב קרא לא יומתו אבות על בנים והן לא יומתו על אבותם ובנים למה לי אלא אפ' בנים לעלמא פסולין. אשכחן אחי אביו ובן אחי אמו אחי אמו ובן אחי (אמו) [אביו]. ששנינו במשנתנו מנא לן ופשטנא מדכתיב אבות אבות תרי זימני דלא צריך דהוה ליה למכתב לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו עליהן. אבות דכתב רחמנא תרי זימני למה לי אם אין לו ענין לקרובי האב תנהו ענין לקרובי האם. אשכחן שעדותן בטלה לחובה מדכתיב לא יומתו עדות הקרובים אם יעידו (לזכות) להדדי או לעלמא מניין כי עדותן בטלה ופשטנא מדכתיב יומתו תרי זימני למה לי דהוה ליה למכתב לא יומתו אבות על בנים ובנים על אבות יומתו יומתו תרי זימני למה לי אלא אם אינו ענין לחובה דלא הוה צריך ליה תנהו ענין לזכות ובדיני נפשות והוא הדין לדיני ממונות דכתיב משפט אחד יהיה לכם: **אמר** רב (אחא) [אחי] אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו אף (אביו) [אני] לא אעיד לו אני ובני וחתני. פי' כגון יעקב אבינו בן יצחק אומר ישמעאל שהוא אחי אבי

עין משפט נר מצוה

ה) מכות ה: [ע"ש תוספתא סנהדרין פ"ו], ב) ב"ב ט:, ג) [מכונות לג. ב"ק פ"ג:], ד) [ע"כ], ה) [ל"ל בשני], ו) [עיין רש"ל ורש"ס], ז) רש"ל כתב זה הליטור מיותר, ח) [שם:],